

KASTAMONULU DİVAN EDEBİYATI ŞAİRLERİ**İlyas YAZAR**D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir.*

Kültürümüzün temel taşlarından birisini teşkil eden Kastamonu, geçmişten bu yana pek çok uygarlığa kucak açmış ve uygarlıkların izlerini asırlar boyu sinesinde saklamıştır. Tarihin ilk dönemlerinden beri Etiler, Lidyalılar, Doğu Roma ve Osmanlı İmparatorluğu gibi devletler, bu bölgede hâkimiyet kurmaya çalışmış, bunun sonucunda da bölge tarihi dokusu içerisinde önemli bir kültürel merkez haline gelmiştir.¹

Edebiyatımızın İslâm uygarlığı çerçevesinde gelişen ve bugün “*Klasik Edebiyat*” ifadesiyle belirttiğimiz sürecin yansımalarını, geçmişten günümüze kültürel bir köprü oluşturan bu şirin Anadolu kentinde bulmak mümkündür.

Bu yazımızda Kastamonu’nun dîvan şiirine olan katkılarını incelemeye çalışacağız. Osmanlı Devleti’nin önemli sancaklarından birisi olan Kastamonu, kültürel zenginliğini, dîvan şiirine kazandırdığı sanatçılarla ortaya koymuştur. Bugün geçmişin koridorlarını bizlere açan *Şuarâ* tezkirelerine ve bu yöndeki eserlere baktığımızda, gerek Kastamonu’da, gerekse çeşitli sebeplerle burada yaşamını sürdüren bir hayli dîvan şairinin varlığına tanık oluyoruz.

Sehî’nin sadece Tâli’î, Latîfi ve Sun’î’yi Kastamonulu göstermesine karşılık Latîfi’nin, övüp bağlandığı şehirden gösterdiği şairler hayli kalabalıktır.² Latîfi sonraki dönemlerin tezkire yazarlarınca, bu tavrından dolayı yer yer eleştirilse de, devrine kadar Kastamonu’da yetişmiş pek çok şairi edebiyat dünyasına kazandırmakla önemli bir görevi yerine getirmiştir.

Burada zikredeğimiz şairlerin ortak yönü şiirle ilgilenmeleridir. Bununla birlikte toplumsal yapıdaki konularına baktığımızda kadı, şeyhülislam, âlim, müderris, müfti, nişancı, kazasker, münecim, nâib, sipahi, kâtip, nakkaş, kethüdâ gibi çeşitli meslek erbabından kimseler olduğu görülmektedir.³

Kastamonu’da doğup yetişmiş, görevleri gereği burada yaşamış, ya da yaşamlarının büyük bir bölümünü burada geçirmiş, sonuçta *Kastamonulu* olarak adlandırabileceğimiz dîvan şairlerinden tespit edebildiklerimizi alfabetik sırayla açıklamak istiyoruz:

ÂFİTÂBÎ: Doğum yerini Sehî Tosya, Âşık Çelebi, Hasan Çelebi ve Riyâzî Merzifon, Latîfi ve Âlî ise Amasya olarak vermektedirler. II.Bayezid Amasya’da şehzâde iken musahibi olmuş, şehzâde Ahmed’in de hizmetinde bulunmuştur. Tasavvufa yönelmiş ve Amasya’da vefat etmiştir.⁴ Latîfi’ye göre renkli ve güzel şiirleri bulunmaktadır.⁵

* *Patikalar, Y:2, S.8, (Mart-Nisan 2001)*

¹ *Yazar, İlyas, “Osmanlı’nın Kültür Şehirlerinden Kastamonu’da Yetişmiş Bir Şair: Ömer Fuâdî”, Folklor Edebiyat Dergisi, C.V, S.20, 1999/4, s.113.*

² *Tolasa, Harun, Sehî, Latîfi, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16.YY’da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi, İzmir, 1983, s.25.*

³ *Tolasa, Harun, a.g.e., s.52.*

⁴ *İpekten Haluk, İsen Mustafa, Karabuy Turgut, Okçu N., Toparlı R., Tezkirelere Göre Dîvan Edebiyatı İsimler Sözlüğü (DEİS), Ankara, 1988, s.12.*

Matlâ: *Yine diş yarası var sîb-i zenahdânında*
Yine şeftalü yemişler gibi bostânında
 Diğer: *Dilde kim sûz ola ney gibi nefesden bilinir*
Hanenin şenliği içindeki sestem bilinir

ANDELÎBÎ: Kastamonuludur. Hasan Çelebi ve Âşık Çelebi daha belirsiz bir ifade ile Anadolu'dan olduğunu söylemekle yetinir. İstanbul'da imamlık yapmıştır. Sesinin güzelliğinden dolayı *Bülbül Hasan* sanıyla tanınmış ve bu yüzden de Andelîbî mahlasını kullanmıştır. Kaynaklar şiirlerinin değersizliği konusunda birleşmektedirler.⁶

ÂRİF: Babası tanınmış kadılarından Kastamonulu Sâlim Efendi'dir. Reisü'l-küttâb Ârif Efendi sanıyla tanındı. Üçüncü defa nişancılık görevinden azledildikten sonra 1817'de öldü. Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazan şâirin bir de divanı bulunmaktadır.⁷

Matlâ: *İnayet her kime yüz tutsa isyânı nikâb olmaz*
*Güneş doğdukda zîra perde-i zulmet hicâb olmaz.*⁸

ÂRİF MEHMED EFENDİ: Kastamonu'da doğmuş, sonrada Hoca Neş'et Efendi'ye intisab etmiş ve İdris Ağa'nın kâtibi olmuştur. Hâcegân rütbesine ulaşmış, dîvan tezkireciliği, padişah kethüdalığı, Yusuf Ziya Paşa sadaretinde rûz-nâme hocalığı ve çavuşbaşılık yapmış, nişancı olmuştur.⁹

BEYÂNÎ: Kastamonu'da doğan şair hayatını kâtiplik yaparak geçirdi. Hat sanatında tanınmış olan şair, Yavuz Sultan Selim devrinde ölmüştür. Şiirlerinde cinas sanatını bol ve ustalıkla kullanmıştır. Latifelerinde hatır göze olup, çirkinlik ve mizaha kaçmamıştır. Son derece yetenekli ve olgun bir genç olarak tanınmıştır.¹⁰

Matlâ: *Dedim yolunda can versem hey âfet*
Geçer mi minnete dedi ne minnet

CÂMÎ: Kastamonu'da doğdu. Gezgîn bir derviş olarak pek çok diyar gezdi. İran'a giderek Molla Câmî ile görüştü ve bir süre onun hizmetinde bulundu. Çok az konuşması ve halktan uzak yaşaması, mescit ve imaretlerde yatıp kalkması ile dikkat çekmiştir. Hasan Çelebi şiirlerini değersiz bulmaktadır.¹¹

Matlâ: *Nice bir nefse uyup bu sege segbânlik edem*
*Yeridir fakr u fenâ mülküne sultanlık edem*¹²

DÂÎ: Kastamonu'da doğan şair, cami görevlisi olarak çalışmıştır. Fatih döneminde yaşamış ve İstanbul'un fethinde bulunmuştur. Şiirlerinde ilk dönem şairlerin yolunu izlemiştir. Duahanların okuduğu duaların çoğu onun eseridir. Matlâlarının çoğunda ya îham ya da cinas sanatını kullanmıştır.¹³

Matlâ: *Darb-ı âhım o kadar silleledi ey mâh göğü*
Haşre dek döner ise gitmeye bir zerre göğü

⁵ İsen, Mustafa, *Latîfi Tezkiresi*, Ankara, 1990, s.87.

⁶ DEİS, s.33.

⁷ DEİS, s.36.

⁸ Bursalı Mehmet Tâhir, *Osmanlı Müellifleri (OM)*, İstanbul, 1972, C.2, s.30.

⁹ DEİS, s.40.

¹⁰ İsen, Mustafa, a.g.e., s.134-135.

¹¹ DEİS, s.82.

¹² İsen, Mustafa, a.g.e., s.142.

¹³ İsen, Mustafa, a.g.e., s.152.

DİLİRÎ: Kastamonu sancağında yetişmiş bir sipahidir. Kanuni devri şairlerinden olup mertliği ve cesurluğu ile tanınmıştır. Sipahi edası taşıyan gazelleri ve yigitçe söylenmiş pek çok şiiri bulunmaktadır.¹⁴

Matlâ: *Arsa-i aşk ey gönül merdâneler meydanıdır*
Kelleler topu o meydanın kılıç çevgânıdır

FÂHİR: Kastamonu'da doğdu. Asıl adı Ahmet'tir. Öğrenimini tamamladıktan sonra müderrislik yaptı. Râmiz'in tespitlerine göre döneminde şiir ve inşâsıyla tanınmıştır.¹⁵

FERİDE HANIM: Baharzâde kerimesi Kastamonulu olup 1837 de doğmuştur. Babasında arapça ve Farsça dersleri almış, hat sanatıyla uğraşmıştır. İcazet aldıktan sonra 8-10 kadar Kur'an ve bir o kadar da Muhammediye yazmıştır. 16 yaşında Kastamonulu Ali Ârif Efendi ile evlenmiş, eşinin rahatsızlanarak dört yıl sonra ölümüyle kendini okumaya ve ilmî çalışmalara adanmıştır. 1903 yılında 68 yaşındayken Kastamonu'da ölmüştür.¹⁶

Matlâ: *Fikr idüp baht-ı siyâhım kafî yandım bu gece*
Cevr-i dil-dâr ile cânımdan usandım bu gece

DERVİŞ AHMED: Derviş Ahmed ya da Ahmed el-Garbî mahlasıyla şiirler yazmış olup Tosyalı olduğu rivayet edilmektedir. 12.yy.da yaşadığı divanındaki bazı kayıtlardan anlaşılmaktadır. 16 yaşında taundan vefat eden oğlu için hece ve aruzla mersiye yazmıştır. Bu mersiyelelerden eşinin oğlundan önce öldüğü, bir kızıyla bir oğlunun kaldığını ve sıkıntı içinde yaşadıklarını anlıyoruz. Bâki ve Nâbi'nin birer gazelini tahmis etmiş olan bu şâirin aruzla yazdığı şiirler oldukça başarılıdır.¹⁷

İZZET EFENDİ: Tosyalı, mârifet sahibi bir zattır. Eğitimini İstanbul'da almış, şehzadelere hat sanatı hocalığı yapmıştır. Ârifâne ve mutasavvifâne şiirleri bulunmaktadır. Hüner ve zerafet sahibi bir kişi olan şair, neyzenlikle de tanınmıştır. Avamil Mu'ribi ve Keşfü'l-İrab gibi eserleri de bulunan şair, mûsiki sanatında "tarz-ı cedîd" adlı bir makamın da mucididir. Aynı makamın peşrevi de kendisindedir.¹⁸

Matlâ: *İzzetâ dem de geçer gam da geçer âlemde*
Vaktini hoş geçirip şöylece eğlenmelidir

Diğer: *Terk eyle mâsivâyı gözet sırr-ı vahdeti*
Benlik hayâlin eyleme zinhâr sen sen ol

FERRUHÎ: Kanuni döneminde yaşayan Ferruhî, Kastamonu'da doğdu. Halinden memnun, güleç yüzlü bir mizaca sahip olan şair, görmüş geçirmiş, feleğin sillesini yemiş, laubali, tuhaf bir kişiliğe sahipti. Halk arasında tanınmış bazı matla ve kıtaları bulunmaktadır.¹⁹

Matlâ: *Âlemin çün güzerân üzre durur ayş-ı demi*
Beni mesrûr u melûl etmeye zevk u elemi

¹⁴ İsen, Mustafa, a.g.e., s.154.

¹⁵ DEİS, s.121.

¹⁶ OM, C.2, s.124-125.

¹⁷ OM, C.2, s.133.

¹⁸ OM, C.2, s.185-186.

¹⁹ DEİS, s.141; İsen, Mustafa, a.g.e., s.173.

FUÂDÎ: 1560 yılında Kastamonu'da doğmuştur. Asıl adı Ömer olduğu için Ömer Fuâdî olarak da bilinmektedir. Şiirlerinde *Fuâdî* mahlasını kullanmıştır. Şeyh Şa'bân-ı Veli'nin müntesiplerinden Himmet Dede'nin oğludur. Çocukluk yıllarını Şa'bân-ı Veli'nin sohbetlerine katılarak geçirmiştir. İlk tahsilini Kur'an mektebinde yaptıktan sonra medreseye devam etmiş, Arapça ve Farsça'yı bu dillerde ilmî, edebî ve tasavvufî eserler verecek düzeyde öğrenmiştir.

Önceleri müfti müsevvitliği yaptıktan sonra Abdülbâki Efendi'ye intisap etmiş, onun vefatıyla da seyr u sülûkunu Muhiddin Efendi'den tamamlamıştır. On yedi yıllık müridlik hayatının sonunda Şa'baniyye tekkesine şeyh olmuştur. Bu süreçte pek çok hizmetlerde bulunan şair 1636 yılında vefat etmiştir.

Sanatında öğretici unsurları ön planda tutan Fuâdî, nazım ve nesir otuza yakın esere imza atmıştır. Şa'bâniliğin tanınmasında çok önemli bir yeri olan sanatçı, âşıkâne söylediği şiirleriyle de devrinde ses getirmiştir. Eserlerinde daha çok mutasavvıf kimliğini ön plana çıkaran sanatçı, Kasîde-i Pendiyye gibi şiirlerinde, devrin aksaklıklarını, bozulan ve yozlaşan yönleri, sebep-sonuç ilişkisi içinde sorgulamakta herhangi bir sakınca görmemiştir.

Halvetîlik içinde yetişip yoğrulan Fuâdî'nin şiirlerindeki en önemli yapı tasavvufî söyleme dayanmaktadır. O, hayal unsurlarından çok reel dünyadan aldığı kesitlerle meramını anlatma yoluna gitmiş, bunda başarılı da olmuştur. Şiirlerindeki akıcı söyleyiş bizlere, asırların gerisindeki Yunus'u çağrıştıracak derecededir. Bu türden beğendiği şiirleri, eserlerinin çoğunda yer almaktadır.²⁰

Matlâ: *Gitti cismim geldi bir can yerine
Gitti cânım geldi cânân yerine*

Diğer: *Mûra basma seni mârân ısıtır
Körpe incitme ki arslan ısıtır
Kıblenin ehlini tekfir etme
Kâ'be hakkı seni kaplan ısıtır
Gülü bülbülünden ayırma zinhar
Elini hâr-ı gülistân ısıtır.²¹*

FÜNÛNÎ: Kastamonu'da doğan şair, başkalarına ait şiirleri çalmakla tanındı. Kendisine ait mesnevilerin de olduğu bilinmektedir.²²

HÂKÎ: Kastamonu'da doğdu. İlk dönem Osmanlı şairlerindedir. Çandarlı İsmail Bey döneminde yaşadı. Divanı halk arasında meşhurdur.²³

HALÎMÎ: Kastamonu'da doğup yetişen şairlerdendir. Öğrenimini bitirdikten ya da yarıda bıraktıktan sonra İran'a gider. Dönüşünde Trabzon valisi olan Yavuz Sultan Selim'in musahibi ve hocası olur. Padişahla birlikte Mısır seferine katılır. Şam'da ölen şairin cenazesinde Yavuz Sultan Selim bizzat hazır bulunur. Hoş sohbet, Arap ve Fars edebiyatlarını iyi bilen Halîmî, muammâ çözmede ustaydı. Nazik gazelleri ve güzel şiirleri bulunan şair, şiirlerini kimseye göstermeyip sakladığından dolayı şair olarak devrinde pek tanınmamıştır.²⁴

²⁰ Yazar, İlyas, Ömer Fuâdî, *Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbüliyyesinin Metni*, İzmir 1999, 182s. (Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)

²¹ Yazar, İlyas, Ömer Fuâdî, *Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbüliyyesinin Metni*, s.28,32.

²² DEİS, s.153.

²³ DEİS, s.171.

²⁴ DEİS, s.177; İsen, Mustafa, a.g.e., s.207.

Matlâ: *Ol mihr-i ruh ki halkı yakan hüsnü tâbdır
Germ olmasın mı yer yüzünün âfitâbdır*

HAMDÎ: Kastamonu'da doğan şair, fakih, bilge ve dindar kişiler zümresindedir. Latîfî'nin dedesidir. Fatih dönemi şairlerindedir. Zamanında çok tanınmış okunmuş ama sonradan unutulmuştur. Şiirleriyle tanınma ilk Hamdî budur. Çok sayıda kaside ve gazeli ile mürettep divanı vardır.²⁵

Matlâ: *Pertevinden yüzüne kimse nigâh eyleyemez
Nazara ol eseri mihr ile mâh eyleyemez*

HARÎRÎ: Kastamonu'da doğdu. Dönemin önde gelenlerinden ve söz sultanlarının da en önemlilerindedir. İyi bir inşâ ustası, tarih düşürücü ve sanatın her alanında mükemmel ve iyi yetişmiş biridir. Zor muammâların çözülmesinde, Arapça ve Farsça karmaşık, anlaşılması güç muhayyel beyitlerin anlaşılmasında büyük maharet sahibidir. Kanunî'nin fetihlerini de yazan Harîrî'nin gazel söylemede pek o kadar mahareti ve yeteneği yoktu.²⁶

HASÎB: Kastamonu'da doğmuş ve Hüseyin Ferdi adlı bir şair tarafından yetiştirilmiştir. Divan kâtibi, Mısır muhasebecisi ve Baltacı Mehmed Paşa'nın vezirliği sırasında baş mukataacı oldu. Ali Paşa'nın Petervaradin sonucunu önceden fal yoluyla söylediği için Bozcaada'da hapsedildi. Söylediklerinin çıkması üzerine serbest bırakılıp görev verildi. Mora defterdarı iken öldü.²⁷ Görevinden alınıp yerine Ördek İsmail Efendi getirilince, vezir Ali Paşa'ya kızgınlığının ifadesi olan sert bir kaside yazmıştır. Aşağıdaki beyit bu kasideden alınmıştır:²⁸

*Beni kaz avlayup Ördek Efendi yerime geçmiş
Gönül şir-pençe-i şâhin ki gam da bestedir hâlâ*

İZZÎ: Kastamonuludur. Asıl adı Numan olup Şeyh Abdülaziz-zâde Efendi'nin oğludur. Medine'ye gitmiş ve orada otuz yaşlarında ölümüştür.²⁹

KIYÂSÎ: Kastamonu'da doğmuş olup Âşık Çelebi, Hasan Çelebi ve Âlî'ye göre asıl adı Kıyas, Riyâzî'ye göre ise İbrahim'dir. İstanbul'da öğrenimine başlamışsa da tamamlayamamıştır. Önce sipahi olan Kıyâsî, Saçlı Emir'in ölümünden sonra mülazım olmuştur. Naiblik, müderrislik ve kadılık görevlerinde de bulunmuş olup çeşitli şiirleri bulunmaktadır.³⁰

Matlâ: *Hâkin gubârıyım senin ey gonca-leb nigâr
Anma beni ki hâtırına gelmeye gubâr*

LATÎFÎ: 1490 yılında kendi ifadesiyle "cennete benzeyen yöre" olarak tasvir ettiği Kastamonu'da doğdu. Asıl adı Abdüllatif olduğu için Latîfî mahlasını kullanmıştır. Öğrenimini gördükten sonra kâtip ve muhasip olmuş, bazı imaretlerde görev yapmıştır. III.Murad devri başlarında Mısır'da ölmüştür.

²⁵ DEİS, s.180; İsen, Mustafa, a.g.e., s.209

²⁶ İsen, Mustafa, a.g.e., s.217-218.

²⁷ DEİS, s.187.

²⁸ Yücelen, Hilmi, *Türk Mâli Tarihine Toplu Bir Bakış ve Mâliyeci Şairler Antolojisi*, İstanbul, 1973, s.229.

²⁹ DEİS, s.236.

³⁰ DEİS, s.254; İsen, Mustafa, a.g.e., s.276.

Latîfi Anadolu sahasında ikinci örnek olan şairler tezkiresini yazmıştır. Bu eser, türünün en başarılı örneklerinden birisi olarak görülmektedir. Tezkiresinde kendine de yer vermiş, şiir ve şair hakkındaki görüşlerini açıklamıştır. Latîfi'nin bunların dışında divanı ve çeşitli eserleri de bulunmaktadır.³¹

Beyt: *Gele bir dem dala toprak dehânım
Çürüye sebzeler gibi lisânım*

LÂYİHÎ: Kastamonu'da doğmuş ve öğrenimini tamamlayarak danışmend olmuştur. Ticaret hayatına atılmış ve gemiyle Hindistan'a giderken boğularak ölmüştür.³²

MAHVÎ: Kastamonu'da doğan Mahvî, köylü olmasına rağmen iyi bir öğrenim görerek kendisini yetiştirmiştir. Mülazım zümresinden olup oğlu ile karşılıklı şiir söyleşirdi. Âşıkane söylediği şiirleriyle tanınmıştır.³³

MUSTAFA: Tosya'da doğmuştur. Küçük Mustafa Efendi sanıyla tanınmıştır. Doğduğu şehrin adı Tusiyeye'den geldiği için bazı şiirlerinde Tûsî mahlasını kullanmıştır. Arapzâde Efendi'den mülazım olan Mustafa, Semâniye medresesinde de müderrislik görevinde bulunmuştur. Dönemin tanınmış şairlerindendir. Enteresan ve az görülen ilmî olayları ve acayip latifeleri bir kitapta toplamıştır.³⁴

MUSTAFA ÇELEBİ: Tosyalı olup âlim ve şâir bir zattır. "Ahlaku's-Saltana" adında ahlâki bir eseri, "Selciye" manzumesi ve bazı şiirleri vardır. 1595'te vefat etmiş olup İstanbul'daki Kurşunlu türbede medfun bulunmaktadır. Şiirlerinde Tûsî mahlasını kullanmıştır.³⁵

Matlâ: *Ser-i kâyunda olursa no'la eşkim sâil
Su gibi ol bûy-ı servalçağa oldu mâil*

NÂDÎ: Kastamonu'da doğmuştur. Öğrenimini tamamladıktan sonra kâtip olarak çalışmış, III.Ahmed'in sadrazamı Arabacı Ali Paşa'ya baş tezkireci olarak tayin edilmiştir. Zamanla defterdarlık, Kahire'de bazı vezirlere divan efendisi, rikap kaymakamı, Mehmet Paşa'ya tezkireci ve Basra valisi Ahmet Paşa'ya kethüda olarak görev yaptı. 1622 yılında Basra'da yaşamını yitirdi.³⁶

Matlâ: *Ey perî gülçîn-i bâğ-ı vuslatın kimdir acep
Bî-tekellüf nâilî cemiyetin kimdir acep*

NEŞÂTÎ: Kastamonu'dan yetişen tımar sahibi şairlerden biridir. Emsalleri arasında parmakla gösterilen şairlerden birisidir. Sanatın çeşitli dallarında ehildir. Beğenilen çok sayıda gazel, kaside ve şiirleri bulunmaktadır.³⁷

Matlâ: *Şevk-i la'linle dîde kan ağlar
Mey içip kati mest olan ağlar*

³¹ DEİS, s.261; İsen, Mustafa, a.g.e., s.283-290.

³² DEİS, s.262.

³³ DEİS, s.272.

³⁴ DEİS, s.304.

³⁵ OM, C.2, s.225.

³⁶ DEİS, s.312; Yücelen, Hilmi, Türk Mâli Tarihine Toplu Bir Bakış ve Mâliyeci Şairler Antolojisi, s.221-222.

³⁷ İsen, Mustafa, a.g.e., s.341.

NIHÂNÎ: Kastamonu'da doğan Nihânî kadılık görevinde bulunmuş ve gördüğü bir rüya üzerine bu görevinden ayrılmıştır. Mükemmel bir divan sahibi olan şair, Kanuni dönemi şairlerindendir. Şiirlerinde mutasavvıf yönü belirgin olarak göze çarpmaktadır. Aşağıdaki beyitler onun şiirlerindendir.³⁸

*Sûfilik tâc ile abâ oldu
Hayf kim marifet hebâ oldu
Dâniş ü fazlı ehl-i ilm olanın
Kaba dülbend ile kabâ oldu
Ümerâ kapısında anın için
Ulemâ abd-ı müşterâ oldu*

NÜRÎ: Kastamonulu olup kadılar zümresindedir. Eyüp'teki Dârü'l-hadîse ilk defa müderris olan Arap Çelebi'nin babasıdır. Fatih devrinde yaşamış ve üç dilde şiir söylemiştir. Eserleri ve şiirleri zamanla unutulmuştur.³⁹

Matlâ: *Niceleri bu menzili cây-ı ikâmet sandılar
İşbu hâristân-ı dehri bâğ-ı cennet sandılar*

RÂTİP: Tosya'da doğmuş olup, asıl adı Seyyid Ebu Bekir Efendi'dir. Öğrenim görüp kâtip olmuş ve hâcegân sınıfına katılmıştır. Hayatının sonlarına doğru Rodos'a sürgün edilen şair orada 1800 yılında ölmüştür. Nakşibendi tarikatına mensup olan Râtib'in divanı bulunmaktadır.⁴⁰

SA'Dİ ÇELEBİ: Kastamonu'da doğmuş, iyi bir öğrenim görerek Samsunzâde Mehmed Efendi'den mülazım, müderris ve kadı olmuştur. Sahn müderrisliğinden İstanbul kadılığına ve oradan da şeyhülislamlığa yükselmiştir. Beyzâvî tefsirine ve Hidâye'ye şerh yazmış, şiirle ilgilenmiştir. Devrindeki yakınmaları dile getiren şu gazel onun inci saçan şiirlerindendir.⁴¹

*Gazel: Âleme doldu meserret lik ben şâd olmadım
Âh kim ben bende bir dem gamdan âzâd olmadım
Ben nice alam arûs-ı baht u devletten murâd
İki kadı askerinin birine damad olmadım
Ömrümü kesb-i fezâilde abes harc eyledim
Cehl ile ünvan bulup âlemde dil-şâd olmadım*

Matlâ: *Sanma bu devri fâzıl u kâmil zamanıdır
Öldü cihanda fazl işi câhil zamanıdır*

SENÂYÎ: Kastamonu'da doğdu. II.Mehmed döneminde camide na't-hân görevini yaptığından "Senâyî" mahlasını almıştır. İyi bir lügatçi, Farsçacı ve güzel şarkı söyleyen biriydi. Şiir alanında ise fazla yetenekli değildi.⁴²

Matlâ: *Haddine benzemeyeydi güle kem derler idi
Zülfüne benzemese sünbüle kem derler idi*

SIDKÎ: Tosya'da doğan Sıdkî'nin asıl adı Mustafa Paşa'dır. Önce divanda kâtiplik yapan şair, sonra sırasıyla tezkireci, reisü'l-küttâp ve nişancı olarak çalışmıştır.⁴³

³⁸ DEİS, s.342; İsen, Mustafa, a.g.e., s.347.

³⁹ DEİS, s.350; İsen, Mustafa, a.g.e., s.364.

⁴⁰ DEİS, s.371.

⁴¹ DEİS, s.405; İsen, Mustafa, a.g.e., s.391-392.

⁴² DEİS, s.437; İsen, Mustafa, a.g.e., s.409.

SUN'Î: Kastamonu'da doğan şair Necatî'nin öğrencilerinden olduğu için Necatî Sun'îsi diye tanınmıştır. II.Bayezid'in şehzadelerinden Sultan Mahmud'un divan kâtibi, onun ölümünden sonra da oğlu Sultan Orhan'a nişancı olmuştur. Kaside ve matlaları güzel olan şairin pek çok şiiri bulunmaktadır. Ama eserleri ziyan olduğu için pek tanınmamıştır.⁴⁴

Matlâ: Niçin gider gözümden kaddi hayâli anın
Yerinde su mu çıktı o serv-i dil-sitânın

Gazel: Ey dost çünkü gördü cemâlin ayân uyûn
Şerh eylemekte oldu anı bu zebân zebûn

İns ü perî n'olur ki bu hüsn ü bu lutf ile
Görse cemâlini ola hûr-i cinân cünûn

İncinme cevr-i dehr-i cefâ-pîşeden gönül
Dûnân bülend olur dahi ferzânegân nigûn

ŞÂNÎ: Kastamonulu bilgin şairlerden tanınmış biridir. Kemalpaşazâde'den mülazım olmuştur. Bağdat seferine katılmış ve canını Kasr-i Şirin'de vermiştir. Nükteci bir mizaca sahip olan şairin şiirlerinde de bu özellik gözlenmektedir. Şirin'in hikayesini nazmettiği Ferhatnâme adlı bir esri bulunmaktadır.⁴⁵

Gazel: Ey felek meylin eğer câhil ü nâdâna ise
Ben dahi tâ o kadar kâmil ü dâna değilim

Bana bu cevr nedir sâhib-i irfân sanıp
Ehl-i fazl anladın ise beni hâşâ değilim

Echel-i dîn u denîyim bana da bir nazar et
Gayriden humk u belâhette de ednâ değilim

İmtihan eyle beni cehl ile gelsin cehele
Ki gabâvette bugün kimseye hemtâ değilim

Mansib olmak nic'olur göstereyim cühhâle
Cehl ile şimdi hele dahi tûvânâ değilim

ŞÂVUR: Bu da Kastamonu'dan ve kadı şairler grubundandır. Necatî'nin öğrencisi olup müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunmuştur. Kanuni döneminde ölmüştür. Şiir ve musikide ustadır. Şiirleri Necatî tarzındadır. Gazel müfretleri de bulunmaktadır:

Matlâ: Gözlük tutarım görmeyeli rûy-ı nigârı
Dört oldu gözüm yol gözedir görmeye yârı

Diğer: Dolup gül yüzlü dilberlerle meclis döndü gülzâra
Güle yer yok meğer yapıştıram penbeyle dîvâra

Şâvur'un her ne kadar mizacı, sağlığı ve huyu yerli yerinde ise de ayakları biraz yere eğri basmaktaydı,yani topaldı. Kastamonu'nun Araç ilçesine kadı olduğu zaman Taliî şaka yoluyla şu beyiti söylemiştir:

Beyt: Şâvur-ı a'rec kim bugün akzâ'l-kuzât olmak diler
Bin yıl ki tahsîl eyleye Araç anın mi'râcıdır

Şâvur ise bunu şöyle cevaplamaktadır:

Ta'n eyler imiş bana ayaksız diyu câhil
Nola ayagım yoğ ise her fende elim var⁴⁶

⁴³ DEİS, s.443.

⁴⁴ DEİS, s.454; İsen, Mustafa, a.g.e., s.418-419.

⁴⁵ DEİS, s.467; İsen, Mustafa, a.g.e., s.430-431.

⁴⁶ DEİS, s.469; İsen, Mustafa, a.g.e., s.432-433.

ŞEMSÎ: Kastamonu'da doğan Şemsî, Cendrecizâde olarak tanınmıştır. Muhiddin Şemsî Efendi olarak da bilinmektedir. Meşhur sadrazam Hayrettin Paşa ahfâdındandır. Gençliğinde ticaret için İran'a gitmiş, dönüşünde ise Fatih ve Bayezid'e defterdar olmuştur. Üç dilde şiirleri olan Şemsî, 1492 yılında İstanbul'da vefat etmiş ve Süleymaniye türbesi kabristanına defnedilmiştir.⁴⁷

Matlâ: Vâr iken gülzâr-ı hüsnün gülsitâna bakmazam
Mîhr-i ruhsârın dururken âsumâna bakmazam

Gazel: Güzelden umulan budur safâ pehlûya sarmaktır
Güzellik olmadan zâyi' sezâ pehlûya sarmaktır

Marîz-i aşka çün verdi tabîb-i leblerin şerbet
Velî kanun-ı hikmette şifâ pehlûya sarmaktır

Ne hoş hîfz eylemiş Şemsî kelâmullâhı sadr-ı yâr
Anın gibi güzel sadr-ı revâ pehlûya sarmaktır

ŞEMSÎ: Kastamonulu kadı şairlerdendir. Molla Şemsî-i Edvârî olarak tanınan Şemsî, Necatî'nin takipçilerindendir. Özellikle musiki konusunda eser ve beste sahibidir.⁴⁸

Matlâ: Atma tîr-i gamzeni peykân-ı dilden jeng alır
İşidicek hem yaşım bu mâcerâyı renk alır

ŞEMSÎ: Kastamonu'da doğdu. Camide na't okumakla görevli bir zat idi. Kanuni döneminin ilk zamanlarında ölmüştür. Musiki ilminin ustası ve eşsiz bir besteci idi. Şiir ve muamma çözümede de yetenekliydi.⁴⁹

Matlâ: Vermesin hatt-ı ruhun âyine-i kalbe keder
Ol gubârı koma mir'ât-ı izârında gider

ŞEYDÂ: Riyâzi Kastamonu'da, Ahdî Rumeli'de, diğer kaynaklarda ise İstanbul'da doğduğu ileri sürülmektedir. Manisa'da oturdu. Âşık Çelebi'nin has öğrencisi ve kâtibi olduğu için Âşık Çelebi Şeydâsı olarak tanındı. Şeyhî Efendi'den mülazım oldu. Kanuni dönemi şairlerindendir. Çok şiir yazmış olan Şeydâ, divan sahibidir.⁵⁰

TÂLÎ: Kastamonu'dandır. Şiir alanında söz sultanı ve herkesin beğendiği bir kimsedir. Latîfî, Necatî'ye denk bir şair olarak göstermektedir. Şiirlerinde atasözü ve deyimleri kafiye yapmış ve o güne kadar kullanılmayan redifleri kullanmıştır. Şiirlerinde tercüme, çalıntı, alıntı ve tazmin yoktur. Sultan Selim devrinde İstanbul'da yeniçeri katibi olmuştur.⁵¹

Matlâ: Akl durmaz gece gündüz let urur beynimize
Ki kudûret biraka aşk ile mâbeynimize

TÜRÂBÎ: Kastamonu'da doğan şair, Şeyhî'nin muasırlarındandır. Çeşitli konularda kendini yetiştirdikten sonra tasavvufa yönelmiştir. Hadis ve tefsirle uğraşmış, vaizlik yapmıştır. Mezarlıklarda yatıp kalkan şair, tekke duvarlarına yazılar yazmıştır. Sehî, Sultan Cem'e hoca olduğunu ve hazineden maaş aldığını söyler. Şiirleri didaktik ve tasavvufidir.⁵²

⁴⁷ DEİS, s.475; İsen, Mustafa, a.g.e., s.437; Yücelen, Hilmi, Türk Mâli Tarihine Toplu Bir Bakış ve Mâliyeci Şairler Antolojisi, s.67.

⁴⁸ İsen, Mustafa, a.g.e., s.438-439.

⁴⁹ DEİS, s.475; İsen, Mustafa, a.g.e., s.440-441.

⁵⁰ DEİS, s.481.

⁵¹ İsen, Mustafa, a.g.e., s.458-459.

⁵² DEİS, s.508; İsen, Mustafa, a.g.e., s.464-465.

Matlâ: *Var mıdır bir sır Hudâdan anda ki sır olmaya
Kâfir ü mü'minde ey dil görme bir şahsı tehî*

ZAİFÎ: Kastamonu'da doğmuştur. Asıl adı Mehmed Çelebi olup Hocasâde sanıyla tanınmıştır. Danışmentliği sırasında üne kavuşmuştur. Âlim şairlerden biri olup, ilmî çalışmalarını bırakıp Nakşibendi tarikatına girmiştir.⁵³

Matlâ: *Cân u dil vaslından özge bir temennâ bulmadı
Dîde dîdârından özge bir temâşâ bulmadı*

ZEYNEP: Kastamonu yöresinde yetişmiş, kadınlar arasında az rastlanan meşhur biridir. Son derece yetenekli bir yapıya sahipti. Farsça ve Türkçe şiirler yazıp Sultan Mehmet adına Divan tertiplemiştir. Aşağıdaki tanınmış gazel de onundur.⁵⁴

Gazel: *Keşf et nikâbını yeri göğü münevver et
Bu âlem-i anâsırı firdevs-i enver et
Depret lebini cûşa getir havz-ı kevseri
Anber saçını çöz bu cihâni muattar et
Hattın berat yazdı sabâya dedi ki tez
Var milket-i Hutâ ile Çîn'i musahhar et
Âb-ı hayât olmayacak kısmet ey gönül
Bin yıl gerekse Hızır ile seyr-i Sikender et
Zeyneb ko meyli zînet-i dünyaya zen gibi
Merdâne var sâde dil ol terk-i zîver et*

Sonuç olarak yukarıda biyografilerine yer verilen şairlerden de anlaşılacağı gibi Kastamonu, kültür ve edebiyat tarihimizin teşekkülünde önemli bir misyon üstlenmiştir. Asırların getirdiği kültürel mirasın birikimi olarak algıladığımız bu tür yansımalar, edebî hayatımız açısından son derece önemlidir. Kastamonu kültürel fonksiyonunu, geçmişte olduğu gibi bugün de tarihi sorumluluğu ve bilinci içinde yerine getirme çabasını sergilemektedir. Bu çabalar sonucu, hem bu şirin Anadolu kentinin kültürel kimliği yeniden şekillenecek, hem de millî kültürümüze önemli katkılar yapılacaktır.

⁵³ DEİS, s.541; İsen, Mustafa, a.g.e., s.489.

⁵⁴ İsen, Mustafa, a.g.e., s.496-497.